

СЕКЦІЯ 3 ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ СУДАМИ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

УДК 347.115

СПЕЦИФІКА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ ПРО ВИДАЧУ ВИКОНАВЧОГО ЛИСТА НА ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ

Стасів Н.С., помічник судді
Львівський окружний адміністративний суд

У статті аналізуються наукові підходи до визначення специфіки провадження за заявами про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Аналізуються такі особливості вказаного провадження: скорочений строк розгляду, необов'язковість участі сторін, особливий порядок витребування матеріалів справи, спеціальна підстава для зупинення провадження, чіткі межі розгляду заяви.

Ключові слова: третейська угода, суд, третейський суд, рішення суду, виконавчий лист, провадження.

В статті аналізуються наукові підходи до визначення специфіки виробництва по заявлянням о выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения третейского суда. Аналізуються такі особливості виробництва: сокращенный срок рассмотрения, не-обязательность участия сторон, особый порядок истребования материалов дела, специальное основание для приостановления производства, четкие границы рассмотрения заявления.

Ключевые слова: третейское соглашение, суд, третейский суд, решение суда, исполнительный лист, производство.

Stasiv N.S. THE SPECIFICITY OF JUDICIAL PROCEEDINGS CONCERNING ISSUANCE OF EXECUTIVE LETTERS FOR THE DECISIONS OF COURT OF ARBITRATION

This article analyzes the specificity of judicial proceedings concerning issuance of executive letters for the decisions of court of arbitration. We study the following features: shortened period of consideration, not necessarily participating parties, special procedure vindication of the case, specific reason for the suspension of proceedings, the precise boundaries of the application.

Key words: arbitration agreement, court, court of arbitration, judgment, executive letter.

Постановка проблеми. Чинне законодавство не надто детально регламентує провадження за заявами про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду (далі – заява про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду). Фактично нормативне регулювання специфіки судового розгляду такої заяви зводиться до норм, викладених у ст. 389-9 ЦПК України. Слід звернути увагу на те, що законодавець також прямо не перед-

бачає можливості застосування під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду правил, встановлених для розгляду справи в порядку позовного провадження. Така конструкція неодноразово застосовується в ЦПК України, зокрема коли мова йде про порядок заочного розгляду справи (ч. 2 ст. 225 ЦПК України – «розгляд справи і прийняття рішення проводяться за зальними правилами з винятками і доповненнями, встановленими цією гла-

вою»), порядок розгляду справ окремого провадження (ч. 3 ст. 235 ЦПК України – «справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених цим Кодексом, за винятком обмежень щодо змагальності та меж судового розгляду»), порядок розгляду справи апеляційним судом (ч. 1 ст. 304 ЦПК України – «справа розглядається апеляційним судом за правилами, встановленими судом для розгляду справи судом першої інстанції, з винятками і доповненнями, встановленими цією главою») тощо. У зв'язку з такою нормативною прогалиною на практиці виникає чимало запитань з приводу можливості застосування тих чи інших процесуальних інститутів під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду.

Аналіз останніх досліджень, виділення не виділених раніше частин проблеми. Питання третейського судочинства висвітлювалось у межах дисертацій Н.А. Литвин «Адміністративно-правове забезпечення діяльності третейських судів в Україні» (2010 р.) [1, с. 10], В.А. Рекуна «Третейські суди в Україні: організаційно-правові аспекти» (2010 р.) [2, с. 6], С.О. Юлдашева «Правове регулювання третейського розгляду господарських спорів» (2006 р.) [3, с. 7]. Проте жоден із вітчизняних авторів не акцентував своєї уваги на питаннях, що пов'язані з виконанням рішень третейських судів, та не аналізував ролі судів загальної юрисдикції у цьому процесі, обмежуючись дослідженням процедури та порядку розгляду справ третейським судом.

Формулювання цілей статті, виклад основного матеріалу. У межах вказаного дослідження ми спробуємо проаналізувати специфіку судового розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду.

Виклад основного матеріалу. Зокрема, хочемо звернути увагу на такі особливості:

1) Скорочений строк розгляду. Так, заява про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду розглядається суддею одноособово протягом 15 днів з дня її надходження до суду. Зважаючи

на специфіку та межі судового розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, вважаємо нормативне закріплення скороченого (15-денного) строку розгляду такої заяви цілком виправданим. Крім того, як свідчать матеріали судової практики, цього строку достатньо для розгляду такого виду заяв (наприклад, Баришівський районний суд Київської області розглянув заяву про видачу виконавчого листа протягом 14 днів, за результатами якої постановив відповідну ухвалу від 16.04.2015 р. [4]; Деснянський районний суд м. Києва під час розгляду заяви ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду трішки перевищив нормативно встановлений строк та постановив відповідну ухвалу через 19 днів з моменту надходження відповідної до суду [5]).

2) Можливість розгляду заяви без участі сторін чи однієї зі сторін за умови їх належного повідомлення про час і місце розгляду справи. Насамперед слід звернути увагу на некоректність нормативного формулювання ч. 1 ст. 389-9 ЦПК України в аспекті неявки сторін судового розгляду. З урахуванням положень ч. 4 ст. 26 ЦПК України, яка визначає коло осіб, котрі беруть участь у справі про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, вважаємо, що доречніше говорити про неявку осіб, які беруть участь у справі, а не лише сторін судового розгляду. Наприклад, аналогічний підхід використовувався законодавцем при формуванні положень ст. 169 ЦПК України (наслідки неявки в судові засідання особи, яка бере участь у справі). З огляду на наведене пропонуємо викласти друге речення ч. 1 ст. 389-9 ЦПК України в такій редакції: «Неявка сторін чи однієї зі сторін або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду заяви».

Так, неналежне повідомлення осіб, які беруть участь у справі, перешкоджає з'ясуванню всіх обставин справи та може надалі спричинити скасування ухвали суду про видачу виконавчого листа. Наприклад, Якимівський районний суд За-

порізької області постановив ухвалу про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду від 06.03.2009 р. При цьому суд взагалі не викликав ані відповідача, ані третю особу та навіть не повідомляв їх про надходження такої заяви на розгляд компетентного суду. Як наслідок поза увагою суду залишився той факт, що рішенням третейського суду вирішено питання щодо прав та обов'язків третьої особи у третейському розгляді, що є підставою для відмови у видачі виконавчого листа [6].

Завдячуючи цій нормативно закріпленій специфіці провадження за заявами про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, розгляд вказаного питання зазвичай триває одне судове засідання. Ми цілком підтримуємо позицію щодо можливості розгляду аналізованого виду заяв за відсутності осіб, які беруть участь у справі, за умови їх належного повідомлення про час і місце розгляду справи. Адже здебільшого ухвала суду щодо видачі (відмови у видачі) виконавчого листа базується на документах, доданих до відповідної заяви, а учасники цивільного процесу не можуть повідомити суду додаткової інформації, яка матиме значення для розгляду і вирішення справи.

Водночас у межах вказаного питання ми вважаємо за доцільне проаналізувати можливість застосування під час судового розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду таких процесуальних інститутів як відкладення розгляду справи та оголошення перерви в її розгляді.

В.М. Кравчук та О.І. Угриновська визначають відкладення розгляду справи як перенесення її розгляду на певний визначений строк у зв'язку з неможливістю її розгляду в цьому судовому засіданні [7, с. 526]. ЦПК України передбачає такі підстави для відкладення судового засідання: неявка осіб, які беруть участь у справі (ст. 169 ЦПК України); неможливість розгляду справи у зв'язку з необхідністю заміни відведеного судді (ст. 191 ЦПК України); залучення до участі в справі інших осіб (ст. 191 ЦПК); зміна підстав або предмету позову (ст. 224 ЦПК Укра-

їни); заміна неналежного відповідача (ст. 33 ЦПК України); вступ у справу третьої особи (ст. 34 ЦПК України); неможливість вчинення необхідних процесуальних дій у даному судовому засіданні в разі поновлення судового засідання (ст. 195 ЦПК України).

З буквального аналізу норм статей 169 та 389-9 ЦПК України вбачається, що неявка сторін (однієї сторони) може слугувати підставою для відкладення розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду лише в разі відсутності відомостей про вручення їм судових повісток. При цьому не враховується ні кількість таких неявок (перша, друга, п'ята тощо), ні процесуальний статус сторони (заявник, боржник). У разі надходження до суду клопотання від учасника цивільного процесу про відкладення судового розгляду з обґрунтуванням поважності причин його неявки в судове засідання, суд може дати оцінку повідомленим обставинам та відкласти розгляд справи. Водночас слід враховувати, що такі дії є правом, а не обов'язком суду, оскільки неявка сторін не перешкоджає розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення суду.

Видається також можливим відкладення судового розгляду у зв'язку з необхідністю заміни відведеного судді, адже порядок відводу судді є незмінним та не залежить від виду провадження в цивільному процесі. Вважаємо також, що суд вправі відкласти судове засідання для залучення до участі у справі інших осіб. Наприклад, для залучення до участі у справі особи, яка не брала участі у третейському розгляді, щодо якої третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки, яка набуде в цивільному процесі процесуального статусу заінтересованої особи під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду.

Необхідно також звернути увагу на неможливість відкладення судового розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, у зв'язку зі зміною підстав або предмету позову (у зв'язку з відсутністю такого процесуального права у заявника та й відсутністю

підстав і предмета позову як таких); заміною неналежного відповідача, вступом у справу третьої особи (через відсутність таких учасників цивільного процесу в межах аналізованого провадження).

Підсумовуючи наведене, слід вказати, що відкладення судового розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду трапляється рідко. При цьому перелік підстав для відкладення є вичерпним та містить: 1) неявку сторін чи однієї сторони в разі відсутності відомостей про вручення їм (їй) судових повісток; 2) неможливість розгляду справи у зв'язку з необхідністю заміни відведеного судді; 3) залучення до участі в справі інших осіб.

Відповідно до ч. 2 ст. 191 ЦПК України в разі неможливості продовження розгляду справи у зв'язку з необхідністю подання нових доказів суд оголошує перерву на час, необхідний для цього. Для відповіді на питання щодо можливості оголошення перерви під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду необхідно з'ясувати, чи вправі сторони подавати, а суд досліджувати докази під час розгляду такого виду заяв.

Основна частина доказів, які досліджуються під час розгляду аналізованої категорії справ, додається заявником до заяви про видачу виконавчого листа (це рішення третейського суду і третейська угода). Водночас не виключена необхідність подання й інших доказів. Наприклад, боржник у судовому засіданні може повідомити суду про скасування рішення третейського суду, про звернення до примусового виконання якого просить заявник, та заявити клопотання про оголошення перерви в судовому засіданні для подання ним нового доказу – ухвали про скасування рішення третейського що суду. Очевидно, що оголошення перерви в такому разі буде не просто виправданим, але й необхідним. Ще одним прикладом підстави для оголошення перерви в судовому засіданні ми вважаємо подання стороною клопотання про витребування матеріалів третейської справи з третейського суду, у якому вона зберігається. У такому разі, на нашу думку, суд зоб-

ов'язаний оголосити перерву в судовому засіданні для отримання додаткового доказу – матеріалів третейської справи. Аналогічну позицію висловлюють й вітчизняні вчені-процесуалісти Р.Я. Лемик та С.В. Сенік [8, с. 212].

3) Спеціальний процесуальний порядок витребування матеріалів третейської справи. Так, відповідно до ч. 2 ст. 389-9 ЦПК України під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду за клопотанням однієї зі сторін суд витребує справу з постійно діючого третейського суду, у якому вона зберігається. Справа має бути направлена до суду протягом п'яти днів від дня надходження вимоги.

Насамперед слід звернути увагу на нормативну колізію щодо закріпленого порядку витребування матеріалів третейської справи (неоднозначний підхід до питання, чи може суд витребувати матеріали третейської справи з власної ініціативи), а також типові помилки, яких припускаються суди під час такого витребування (витребування матеріалів третейської справи в ухвалі про відкриття провадження за відсутності клопотання сторін).

Нез'ясованим залишається лише запитання, чи вправі суд відмовити в задоволенні клопотання сторони про витребування матеріалів третейської справи, наприклад, у зв'язку з його необґрунтованістю. Насамперед слід звернути увагу на те, що в ч. 2 ст. 389-9 ЦПК України законодавець використовує формулювання «суд витребує справу», а також не передбачає необхідність мотивування стороною свого клопотання про витребування матеріалів третейського розгляду. Відповідно, таке нормативне закріплення приводить до висновків про обов'язок суду витребувати матеріали третейської справи при надходженні відповідного клопотання сторони, навіть за умови його повної необґрунтованості. Вважаємо таке нормативне закріплення виправданим, адже воно надає стороні можливість довести перед судом наявність/відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого листа.

Водночас виникає інше питання: чи вправі суд витребувати інші докази,

окрім матеріалів третейської справи, під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду? Нормативно така можливість не закріплена. Проте ми вважаємо, що за належної мотивації стороною необхідності витребування конкретного доказу та обґрунтування неможливості отримання нею особисто вказаного доказу, суд вправі скористатись аналогією закону (ст. 137 ЦПК України) та витребувати необхідний доказ. Однак така практика, швидше, повинна бути винятком із загального правила розгляду заяв про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду та застосовуватись лише в тих випадках, коли вказаний доказ є необхідним для встановлення наявності/відсутності підстав для відмови у видачі виконавчого листа, а отримати його іншим шляхом неможливо.

Недослідженим залишається і питання щодо часових меж подання сторонами доказів під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду. Даючи відповідь на вказане запитання, насамперед слід зазначити, що у справах про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду попереднє судове засідання не проводиться, що виключає можливість подання сторонами доказів до або під час такого засідання. Разом із тим ми вважаємо, що необхідно обмежити часові рамки подання доказів у таких справах моментом переходу суду до з'ясування суті справи, а саме встановлення наявності/відсутності підстав для відмови у видачі виконавчого листа. Таким чином, пропонуємо нормативно закріпити можливість осіб, які беруть участь у справі про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, подати суду докази у справі до початку розгляду по суті питання щодо наявності/відсутності підстав для відмови у видачі виконавчого листа.

4) Спеціальна обов'язкова підстава для зупинення провадження у справі. Згідно з ч. 4 ст. 389-9 ЦПК України, якщо до суду надійшла заява про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, а в його провадженні чи в провадженні іншого суду є заява про оскарження і скасу-

вання цього рішення третейського суду, суд на підставі пункту 4 частини першої статті 201 цього Кодексу зупиняє провадження у заяві про видачу виконавчого листа до набрання законної сили ухвалою суду, якою відмовлено в задоволенні заяви про скасування оскарженого рішення третейського суду.

Необхідність нормативного закріплення такої підстави для зупинення провадження у справі про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду викликає сумніви. Адже вона фактично дублює норму п. 4 ч. 1 ст. 201 ЦПК України, яка передбачає, що суд зобов'язаний зупинити провадження у справі в разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства. Фактично справа про скасування рішення третейського суду є тією іншою справою, до ухвалення рішення в якій неможливо вирішити питання про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду. Тому деталізація загальної підстави для зупинення провадження у справі в нормі ч. 4 ст. 389-9 ЦПК України, на нашу думку, є зайвою.

Крім того, не бачимо підстав, які б унеможлилювали застосування судом й інших обов'язкових підстав для зупинення провадження у справі під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду (за винятком п. 7 ч. 1 ст. 201 ЦПК України, який передбачає надання сторонам у справі про розірвання шлюбу строку для примирення). Щодо підстав, за наявності яких суд вправі зупинити провадження у справі (ст. 202 ЦПК України), то вони з урахуванням обставин справи також можуть застосовуватись судом під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду.

5) Чіткі межі розгляду заяви. Відповідно до ч. 4 ст. 389-9 ЦПК України під час розгляду справи в судовому засіданні суд встановлює наявність чи відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого листа на рішення третейського суду, передбачених статтею 389-10 цього Ко-

дексу. Відповідно, з'ясування інших питань чи перегляд рішення третейського суду по суті спору під час розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду не допускається. Вказана специфіка спричиняє й інші особливості розгляду заяв про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду. Так, зокрема, вважаємо неможливим призначення експертизи під час розгляду аналізованого виду заяв.

Дискусійним також залишається питання щодо можливості застосування компетентним судом заходів щодо забезпечення виконання рішення третейського суду під час розгляду заяви в порядку ст. ст. 389-7 – 389-11 ЦПК України. Ми відстоюємо позицію щодо недоцільності надання компетентному суду повноважень щодо застосування заходів забезпечення виконання рішення третейського суду. Статтею 40 Закону України «Про третейські суди» передбачено, що заходи забезпечення позову вживаються безпосередньо третейським судом, який здійснює розгляд спору. При цьому компетентний суд не наділений повноваженнями щодо вжиття заходів забезпечення третейського позову. З огляду, на відсутність в компетентного суду повноважень щодо забезпечення позову під час його розгляду третейським судом, недоцільним видається передбачення таких повноважень на стадії виконання рішення третейського суду. Аналогічної позиції дотримуємось і щодо застосування судом заходів щодо забезпечення доказів.

Висновки. Підсумовуючи наведене, вважаємо, що специфіка судового розгляду заяв про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду полягає в його спрощеності та неможливості застосування певних процесуальних інститутів, зокрема таких, як призначення експертизи, забезпечення позову чи доказів, обмеженості підстав для відкладення судо-

вого засідання тощо. З метою уникнення непорозумінь на практиці та заповнення нормативних прогалин пропонуємо ч. 4 ст. 389-9 ЦПК України викласти в такій редакції: «Заява про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду розглядається судом із додержанням загальних правил, встановлених цим Кодексом, за винятком обмежень щодо змагальності та меж судового розгляду та з урахуванням правил, встановлених цією главою».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Литвин Н.А. Адміністративно-правове забезпечення діяльності третейських судів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.А. Литвин ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2010. – 20 с.
2. Рекун В.А. Третейські суди в Україні: організаційно-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / В.А. Рекун ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2010. – 20 с.
3. Юлдашев С.О. Правове регулювання третейського розгляду господарських спорів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / С.О. Юлдашев ; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2006. – 18 с.
4. Ухвала Баршівського районного суду Київської області від 16.04.2015 у справі №355/559/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44323112>.
5. Ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 24.06.2015 у справі № 754/8266/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45830010>.
6. Ухвала Апеляційного суду Запорізької області у справі № 6-30/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54909190>.
7. Кравчук В.М. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – К. : Істина, 2006. – 944 с.
8. Лемик Р.Я. Окремі аспекти примусового виконання рішень третейських судів / Р.Я. Лемик, С.В. Сенік // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2014. – Випуск 59. – С. 209–215.